

25 jaar P&M:

Meer dan mooi geweest

Ik ben redacteur van P&M geweest van nr. 7, dat in april 1979 verscheen, tot nummer 24, dat in het najaar van 1983 van de perzen rolde. En ik heb daar louter goede herinneringen aan.

Althans tot gisteravond, toen ik nog eens door de zeventien nummers bladerde die mede onder mijn redacteurschap wereldkundig zijn gemaakt en die ik als aandenken aan deze mooie tijd op de bovenste, verder onbereikbare, plank van mijn boekenkast bewaar.

Het was een schokkende ervaring. Wat ik had moeten doen, was natuurlijk eindelijk die artikelen lezen waar ik toen al nooit doorheen kon komen, maar waar ik bij redactievergaderingen niets van liet merken., zodat ik vandaag – een kwart eeuw later - alsnog stevig had kunnen uithalen naar het volkomen ondoorgrondelijke proza van de Holzkampianen of het pseudo-academisch arbeiderisme van de Themagroep Noord-Nederland dan wel het anarchistische subjectivisme dat vanuit Utrecht op papier werd gesteld.

Maar dat deed ik niet.

Zoals je in oude fotoalbums onbewust op zoek gaat naar foto's waar je zelf op staat, zo begon ik met het lezen van mijn eigen bijdragen.

Mijn hemel!

In mijn herinnering waren deze jaren drukke jaren, jaren dat je altijd bezig was, vergaderen, discussiëren, vergaderen, waarbij de dagsluiting uiteindelijk in de kroeg werd uitgesproken. Maar nu ik de artikelen er nog eens op heb nagelezen, moet ik toch ook in een zee van tijd hebben geleefd. Hoe valt anders te verklaren, dat ik, samen met Frank de Louw, in nr. 9 maar liefst zes-en-een-half duizend woorden wist op te typen naar aanleiding van een dun rapportje van de sectie psychologie van de Academische Raad over de toekomstige ontwikkeling van de topstructuur psychologie. (Kan iemand zich dat artikel nog herinneren? Gelukkig maar.)

Dat rapport was opgesteld door een gezelschap hoogleraren, waarin wij de namen hadden ontdekt van de heren Duijker, de vader van de Nederlandse academische psychologie, en Roskam, hoogleraar mathematische psychologie in Nijmegen. Dat kon niet goed zijn en Frank en ik waren er kennelijk eens goed voor gaan zitten om via een rondreis door de maatschappelijke bovenbouw, die kraakte onder de ideologische crisisverschijnselen duidelijk te maken dat de voorstellen van Duijker en Roskam (de overige hoogleraren waren het vermelden verder niet eens waard) neerkwamen op een positivistische, behavioristische coup. We gebruikte duizenden woorden om in feite iets heel eenvoudigs te zeggen. Namelijk: Duijker c.s. zeggen dat de psychologie een eenheid kent, en dat is niet zo. Lekker puh.

Ik moet zeggen dat mijn waardering voor Duijker sinds gisteren enorm is toegenomen, want vermoedelijk als enige Nederlander heeft hij ons artikel gelezen en hij neemt ook nog de moeite om daar een paar nummers later op te reageren. Zijn antwoord is dodelijk. Met een mooi gevoel voor ironie schrijft hij: 'Als de auteurs van mening zijn dat 'de' psychologie niet bestaat, waar maken ze zich dan zo druk om? Sterker, waarom gebruiken ze het woord zelf nog in hun tijdschrift? Bovendien: kom maar met alternatieven.' Hij had daar niet meer dan een kantje A4 voor nodig, terwijl Frank en ik in onze repliek toch zeker vier kantjes voltypten om de wetmatigheden van de arrogantie van de macht aan de lezer duidelijk te kunnen maken.

Een kwart eeuw later moet ik na het doorbladeren van zeventien P&M-nummers concluderen dat we niet bepaald een generatie van weinig woorden waren. Integendeel, er kon geen

themanummer verschijnen of er had zich wel groepje redacteuren maanden in het zweet gewerkt om een inleiding te schrijven die van zo'n grote omvang was dat de daarop volgende artikelen er bleekjes bij afstaken. De idealen waren mooi, maar achteraf moeten we misschien toch ook constateren dat de redactie toch ook een etalage voor onszelf en onze eigen ambities was. En dat is wonderwel functioneel gebleken, want van de vijftien mederedacteuren uit die jaren is zeker de helft tot het gilde van de hoogleraren en lectoren toegetreden. Daar horen Frank de Louw en ik niet bij, maar dat heb je als je talenten verpild door ruim zesduizend woorden te wijden aan iets waarvan je het bestaan betwijfelt.

Ruud Abma en Jeroen Jansz hebben in hun kleine geschiedschrijving denk ik de enig juiste vraag gesteld over P&M. Volgens hem is de vraag waarom P&M opgehouden is te bestaan niet zo interessant, veel interessanter is de vraag waarom het zo lang heeft kunnen duren. En dat is inderdaad een klein wonder. Want als je terug gaat naar die redactievergaderingen van 25 jaar geleden was het eigenlijk een grote ideologische slangenkuil. Wij mochten Duijker dan wel verwijten dat er niet zoiets bestond als de eenheid van de psychologie, welnu: onderhuids was de eenheid in de redactie van P&M in die beginjaren ver te zoeken.

Ik reed in die jaren samen met Arjan Dieleman in een tochtig Renault4-tje naar de redactievergadering die altijd op de eerste donderdag van de maand in Utrecht plaats vonden. Wij vertegenwoordigden het SUN-kamp, het kamp van de ideologietheorie, de ideologische klassenstrijd (met een 'n'!), de psycho-analyse van Lacan en namen in de auto ons strijdplan door om het economisch-reductionisme uit Groningen, het psychisch moralisme van Hans Boutellier (toen al), het geronk van de Holzkampianen en het gedoe van het feminisme het hoofd te bieden. Op datzelfde moment reisden er vanuit Groningen twee redacteuren en vanuit Amsterdam drie redacteuren gezamenlijk naar de Domstad met een strijdplan hoe zij het theoretische constructivisme uit Nijmegen binnen de perken konden houden.

De geschiedenis van de linkse beweging in de jaren zeventig – P&M-eindredacteur Antoine Verbij heeft er onlangs nog een mooi boek over geschreven - laat zien, dat de meeste van dergelijke initiatieven uiteindelijk over de eigen ideologische tegenstellingen struikelden. Scheuring en schisma waren eigenlijk schering en inslag. Maar niet bij P&M. Ik kan me eigenlijk maar een moment herinneren dat de tegenstellingen in de redactie hoog opliepen, en dat was bij nummer 15, een nummer dat ging over psychoanalyse en dat voornamelijk uit Nijmeegse kokers kwam. De afdeling Groningen, altijd de nuchterheid zelve, had er de grootst mogelijke moeite mee, maar schikte zich uiteindelijk in de wil van de meerderheid. De oplossing werd gevonden door bij het nummer niet, zoals gebruikelijk een redactionele inleiding te schrijven, maar een redactionele aantekening te plaatsen. Typisch 'jaren zeventig' links: voor de buitenwacht maakt het niet uit, maar binnenskamers kan zo'n subtiel woord de lieve vrede bewaren. En laat ik eerlijk zijn: gisteren heb ik mij nog eens gebogen over de teksten en met elke alinea groeide achteraf mijn waardering voor de Groningse tolerantie: ik begreep er niks van en ik kan me eigenlijk ook niet voorstellen dat ik dit 25-jaar geleden wel begreep, maar vermoedelijk vond ik het in die dagen makkelijker om de mij verder onbekende Duijker te beschimpen dan mijn lokale intellectuele kopstukken tegen te spreken.

Waarom P&M niet over zichzelf struikelde, heeft denk ik drie oorzaken. De eerste en minst belangrijke was dat we een gezamenlijke vijand hadden: de gevestigde psychologie, zeg maar de orde van Duijker. Maar dat was meer voor het idee – elke groep heeft een vijand nodig – dan dat dat in de werkelijkheid een rol speelde.

De tweede oorzaak hielp al iets meer: er was ruimte zat. Niet alleen waren we lang van stof, alle stof van een beetje kwaliteit kon ook neerslaan in de nummers. Als we in die beginjaren per nummer maar de helft van het aantal pagina's hadden gehad, hadden er keuzen gemaakt moeten worden en dan weet ik niet of het wel goed was gegaan.

Een derde oorzaak was de tijd: we waren de kinderen van een breed gedeeld levensgevoel. De P van Progressief was belangrijker dan de P van Psychologie, met als collectieve zelfbevestiging het POP-congres in 1980 waar zo'n veertienhonderd mensen bijeenkwamen en waar we in de stand van P&M honderden abonnees inschreven en voor vijfduizend gulden aan oude nummers verkochten.

Voor dat levensgevoel verzorgden wij, de redacteuren van P&M, de etalage, met als niet onbelangrijk en persoonlijk voordeel dat we er zelf in stonden. Die plek wilden we niet kwijt, en daarom won de nieuwsgierigheid naar nieuwe trends, nieuwe theorieën, nieuwe thema's het van de ideologische haarkloverij. De P van Psychologie was daarbij de facto ondergeschikt aan de M van Maatschappij. Het succes van P&M bestond eigenlijk uit het feit dat het een blad was voor Psychologen die dat eigenlijk in strikte zin helemaal niet wilden zijn. En toen het feest van de jaren zeventig en begin van de jaren tachtig begon te verlopen, het progressieve levensgevoel steeds minder publieke uitlaatkleppen en collectieve momenten vond toen bleek die P in de titel eigenlijk niet sterk genoeg om een tijdschrift overeind te houden. Wat dat betreft had Duijker gelijk: voor de psychologie hebben we nooit een echt alternatief kunnen aandragen. Voor de Maatschappij des te meer.

En dat het 97 nummers geduurd heeft voordat het bijltje erbij neer is gegooid, dat mag gerust een geweldige prestatie genoemd worden. Ik denk dat daar uiteindelijk maar een verklaring voor kan worden gegeven: het was tijdens de redactievergaderingen altijd erg gezellig, een soort maandelijks intellectueel uitstapje. Zo herinner ik me althans de ruim dertig redactievergaderingen die ik bezocht heb en die herinnering raak ik - zelfs na het met verbijstering herlezen van mijn ondoorgrondelijke proza uit die jaren - niet kwijt. Het geheim van P&M was dat het blad gemaakt werd door ambitieuze mensen die aardig en slim waren. Dat hou je klaarblijkelijk lang vol. Daar kan je een heroïsch verhaal van maken (en dat moeten we ook vooral doen), maar uiteindelijk is dat de simpele psychologische waarheid.

25 jaar P&M, het is meer dan mooi geweest!